

ATASKAITA
APIE PREKYBOS ŽMONĖMIS PREVENCIJOS IR KONTROLĖS 2009–2012 METŲ
PROGRAMOS ĮGYVENDINIMĄ IR KITAS VYKDYTAS PRIEMONES ŠIOJE SRITYJE
2012 METAIS

Vidaus reikalų ministerija (VRM), vykdydama Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104 (Žin., 2009, Nr. 112-4761), (toliau – Programa) 36 ir 38 punktus, kuriais VRM pavesta koordinuoti Programos įgyvendinimą ir kasmet teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei metinę veiklos ataskaitą, parengė šios Programos vykdymo ir kitų vykdytų priemonių šioje srityje 2012 m. ataskaitą, remdamasi Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo ir mokslo, Teisingumo, Vidaus reikalų ir Užsienio reikalų ministerijų, Informatikos ir ryšių departamento, Policijos departamento ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM, Lietuvos darbo biržos, Socialinių paslaugų priežiūros departamento ir Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus miestų, Marijampolės ir Telšių bei Utenos rajonų savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų (Dingusių žmonių šeimų paramos centro, Lietuvos „Carito“ projekto „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“ (toliau – Lietuvos „Caritas“), Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro, asociacijos Vyrų krizių centro ir ŽIV/AIDS paveiktų moterų be jų artimųjų asociacijos) ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro pateikta informacija. Ataskaitos projektas aptartas su Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupės nariais.

Bendra informacija apie situaciją prekybos žmonėmis srityje¹ Lietuvoje 2012 m.

Tendencijos ir statistiniai duomenys. 2012 m. veiksniai, lemiantys prekybą žmonėmis Lietuvoje, mažai pakito, nusikalsti linkę vis jaunesni asmenys. Pagrindinę įtaką jiems, kaip ir pastaraisiais metais, darė šalies socialinė ir ekonominė padėtis: nestabilumas, nedarbas, lengvo ir greito uždarbio siekimas, švietimo ir informacijos stoka ir pan. Nusikaltimų išaiškinimo sunkumus lėmė jų latentiskumas, nukentėjusiųjų nenoras bendrauti su teisėsaugos pareigūnais, sudėtingos, kartais ilgai užtrunkančios baudžiamojo proceso procedūros, ypač kai įrodymus reikėjo surinkti ir kitose valstybėse.

---

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 („Prekyba žmonėmis“), 147¹ („Išnaudojimas priverstiniam darbui“), 147² („Naudojimas asmens priverstinio darbu ar paslaugomis“) ir 157 („Vaiko pirkimas arba pardavimas“) straipsniai.

Remiantis Generalinės prokuratūros ir Policijos departamento prie VRM duomenimis, 2012 m. **šalyje** buvo atliekami **44 ikiteisminiai tyrimai** dėl prekybos žmonėmis. Dauguma tiriamų prekybos žmonėmis veikų (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 147 ir 157 straipsniai) buvo susijusios su jaunų moterų išvežimu į užsienio valstybes seksualiai išnaudoti ar įdarbinti prostitutėmis. Beveik visos nukentėjusiosios turėjo mažamečius vaikus, kuriems išlaikyti neturėjo lėšų, todėl sutiko vykti į turtingesnę valstybę dirbti bet kokią darbą. Iš 44 ikiteisminių tyrimų 11 (7 – pagal BK 147 straipsnį, 2 – pagal 147¹ straipsnį ir 2 – pagal 157 straipsnį) buvo pradėti 2012 m. Nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis buvo pripažinta 14 asmenų, įtarimai buvo pareikšti 25 asmenims pagal BK 147, 147-1 ir 157 straipsnius. 2012 m. prokurorai nutraukė 8 ikiteisminius tyrimus, kurie buvo pradėti pagal nusikaltimų, numatytų BK 147 ir 157 straipsniuose, požymius, iš jų 5 – nesurinkus pakankamai duomenų, patvirtinančių įtariamųjų kaltę. Kaip ir anksčiau, tyrimai buvo nutraukti dažniausiai dėl šių priežasčių: nukentėjusiųjų parodymų nepatikimumas, kitų šiuos parodymus patvirtinančių objektyvių duomenų stoka. Nacionalinės teismų administracijos duomenimis, pirmosios instancijos teismuose 2012 m. buvo gautos 6 baudžiamosios bylos pagal BK 147 straipsnį ir 3 baudžiamosios bylos pagal BK 157 straipsnį, išnagrinėtos 3 baudžiamosios bylos pagal BK 147 straipsnį. 2012 m. 17 asmenų pateikti kaltinimai pagal BK 147 straipsnį, **7 asmenys (vienas – 7, vienas – 6, du – 5 ir trys – 4 metams) nuteisti laisvės atėmimo bausmėmis**, kaltinimai pagal BK 157 straipsnį pateikti 9 asmenims, nuteistų asmenų pagal šį straipsnį nebuvo. 2012 m. **išteisintų asmenų** pagal BK 147 ir 157 straipsnius **nebuvo**.² Sėkmingas bendradarbiavimas buvo vykdomas su Norvegijos, Švedijos, Olandijos, Jungtinės Karalystės ir Vokietijos pareigūnais, būtina ieškoti galimybių stiprinti bendradarbiavimą su Ispanijos teisėsauga.

Palyginti su 2011 m., pradėtų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis skaičius sumažėjo. Tai byloja apie tai, kad teisėsaugos pareigūnų ir nevyriausybinų organizacijų, kovojančių su šiuo negatyviu reiškiniu, pastangos buvo efektyvios – gerėjo prevencinis darbas, šios rūšies nusikaltimus vykde asmenys buvo arba nuteisti, arba jų atžvilgiu atliekami ikiteisminiai tyrimai, todėl jie nepadarė naujų analogiškų nusikalstamų veikų (recidyvo). Pažymėtina ir tai, kad 2012 m. registruojamuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis buvo tiriama ir ne po vieną tokią nusikalstamą veiką. Buvo atveju, kai asmenys toje pačioje byloje buvo įtariamais ir pagal BK 147, ir pagal 157 straipsnį.

Generalinė prokuratūra pažymėjo šias ikiteisminio tyrimo metu kylančias problemas: ilgai užsitęsiantis teisinės pagalbos prašymų užsienio valstybėms vykdymas ir nepakankama jų kokybė,

---

² Taip pat žr. Informatikos ir ryšių departamento prie VRM tinklalapyje <http://www.ird.lt/news.php?lang=lt>.

ilgi siunčiamų ir įvykdytų prašymų vertimo terminai; dauguma nukentėjusiųjų, liudytojų pakeitė gyvenamąją vietą ar emigravo, todėl tyrimo metu buvo sudėtinga juos apklausti; ilgai atliekami specialistų, ypač informacinių technologijų, tyrimai, taip pat ilgi teismo psichiatrinių – teismo psichologinių ekspertizių atlikimo terminai ir pastarųjų kokybė – buvo atveju, kai reikėjo skirti pakartotines ar papildomas ekspertizes; nebaustinas kitų įtariamųjų (susijusių asmenų) poveikis įtariamajam, kuris bendradarbiauja su teisėsauga (siūlytina papildyti BK 233 straipsnį „Poveikis liudytojui, nukentėjusiajam asmeniui, ekspertui, specialistui ar vertėjui“, numatant atsakomybę už poveikį įtariamajam); labai svarbu laikytis tarptautinių rekomendacijų nukentėjusiuosius ikiteisminio tyrimo metu apklausti tik vieną kartą pas ikiteisminio tyrimo teisėją atskiroje patalpoje nuo įtariamųjų, sudarant pastariesiems galimybę matyti ir girdėti apklausą bei užduoti klausimus. Remiantis dabartine praktika, kartojamos apklausos ir įtariamųjų replikos jų metu nukentėjusiuosius demotyvuoja atvykti į teismą duoti parodymus. Nukentėjusiųjų motyvaciją sustiprintų ir privalomai skiriamas atstovas, kuris tinkamai jiems galėtų atstovauti ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant bylą teisme. Šiuo metu tokiais atstovais rūpinasi nevyriausybinės organizacijos, teikiančios pagalbą nukentėjusiesiems.

Remiantis Generalinės prokuratūros informacija, nepraranda aktualumo pagrindinė, 2012 m. pradžioje suformuluota, užduotis – sutrumpinti ikiteisminio tyrimo terminus prekybos žmonėmis baudžiamosiose bylose, tobulinti įrodinėjimo procesą, atsižvelgiant į teismų praktiką, gerinti ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų žinias šioje srityje. Labai aktualus lieka prokurorų ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų užsienio kalbų mokėjimas – vis daugiau atveju, kai prokuroras turi tiesiogiai bendrauti su užsienio teisėsaugos institucijų atstovais tiek konkrečiose bylose, tiek pasitarimuose ir kituose renginiuose.

Svarbiausios veiklos kryptys – prevencinis darbas mažesniuose Lietuvos miestuose ir kaimo vietovėse, ypač kur didžiausias nedarbo lygis, taip pat vaikų globos namuose ir mokyklose, su rizikos grupės šeimomis ir intelekto sutrikimų turinčiais asmenimis, socialinės atskirties mažinimas, reikiamos socialinės pagalbos asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, ir asmenims, galintiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui, ypač kurie buvo patraukti administracinėn atsakomybėn už vertimąsi prostitucija, užtikrinimas, atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimo, keitimosi informacija ir problemų sprendimo kiekvienoje savivaldybėje – aktyvios prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbo grupių (komisijų) veiklos užtikrinimas, taip pat nenutrūkstamas ir aktyvus atsakingų institucijų ir organizacijų bendradarbiavimas su kitų Lietuvos ir kitų valstybių atitinkamais subjektais.

Pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims. Lietuvoje 2012 m. pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikė 5 valstybės biudžeto lėšomis finansuojamos organizacijos: Lietuvos „Caritas“, Dingusių žmonių šeimų paramos centras, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras, asociacija Vyrų krizių centras ir ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija. Generalinės prokuratūros pranešimu, bei Lietuvos „Caritas“ socialinių darbuotojų pastangų kai kurių baudžiamųjų bylų iš viso būtų neįmanoma iširti, nes būtent šios organizacijos atstovai padėjo tyrimui, globodami nukentėjusias: rūpinosi jų atvykimu į apklausas (netgi atvykusiomis iš užsienio), apgyvendino likusias be namų ir artimųjų pagalbos nukentėjusias, suteikė joms teisinę pagalbą, samdė atstovus tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir nagrinėjant bylą teisme, rengė civilinius ieškinius. Tokia pagalba buvo labai svarbi ir nukentėjusiems integruojantis į bendruomenę.

Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės 2009–2012 metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 1104, (toliau – Programa)

įgyvendinimo priemonių vykdymas 2012 m.

(pagal Programos priedą)

2012 m. buvo tęsiamos šiais ir ankstesniais metais pradėtos vykdyti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės priemonės. Atsakingos institucijos ir organizacijos vykdė daugiau priemonių, negu buvo numatyta Programoje. Priemonės vykdytos iš Programai numatytų lėšų, bendrųjų asignavimų ir tarptautinių šaltinių, taip pat bendromis atsakingų institucijų ir organizacijų pastangomis bei papildomų lėšų. Kai kurios Programos priemonės nebuvo įvykdytos neturint galimybių skirti reikiamų lėšų.

1 Programos tikslas „Užkirsti kelią prekybai žmonėmis ir kovoti su ja“

1 uždavinys. Tobulinti prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės teisinį reguliavimą

2012 m. birželio 30 d. įstatymu Nr. XI-2198 „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147, 147-1, 157 ir 303 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 147-2 straipsniu įstatymas“ (Žin., 2012, Nr. 82-4276) (įsigaliojo 2012 m. liepos 13 d.) į BK perkeltos 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR, (toliau – Prekybos žmonėmis direktyva) ir 2005 m. gegužės 16 d. Europos Tarybos

konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis nuostatos. Nacionalinės teisės aktų atitiktis šiems tarptautiniams dokumentams analizę atliko, Prekybos žmonėmis direktyvos ir nacionalinės teisės nuostatų atitiktis lentelę (žr. Lietuvos narystės Europos Sąjungoje informacinė sistema, Direktyvų perkėlimo ir įgyvendinimo planas, Nr. DPP-1498) ir minėtas BK pataisas parengė vidaus reikalų ministro 2010 m. rugpjūčio 24 d. įsakymu Nr. 1V-557 iš Vidaus reikalų, Teisingumo, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo ir Užsienio reikalų ministerijų, Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos, Generalinės prokuratūros, Policijos ir Migracijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM atstovų sudaryta darbo grupė. Su šiuo dokumentų paketu pateiktas ir Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis ratifikavimo įstatymo projektas. Lietuvos Respublikos Seimas 2012 m. birželio 21 d. įstatymu Nr. 2115 „Dėl Europos Tarybos konvencijos dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis ratifikavimo“ (Žin., 2012, Nr. 78-4036) (įsigaliojo 2012 m. liepos 4 d.) ratifikavo šią konvenciją. Priėmus šiuos įstatymus, baigta įgyvendinti Programos priedo **1.2 priemonė** „Parengti reikiamų teisės aktų projektus, kad būtų ratifikuota 2005 m. gegužės 16 d. Varšuvoje priimta Europos Tarybos konvencija dėl veiksmų prieš prekybą žmonėmis“. 2012 m. Teisingumo ministerija ir VRM taip pat dalyvavo Europos Komisijos rengiamuose Europos Sąjungos direktyvos 2011/36/ES įgyvendinimo šalyse narėse aptarimuose.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 430 „Dėl Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtino VRM, bendradarbiaujant su Teisingumo, Finansų, Socialinės apsaugos ir darbo ir Užsienio reikalų ministerijomis, Europos teisės departamentu prie Teisingumo ministerijos, Generaline prokuratūra, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Policijos ir Migracijos departamentais bei Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM, parengtą Apsisprendimo laikotarpio, per kurį užsienietis, kaip esanti ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka, turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašą (Žin., 2012, Nr. 49-2385), pagal kurią asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, gali būti suteiktas 30 dienų apsisprendimo laikotarpis, per kurį jie turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu. Tokiu būdu baigta įgyvendinti Programos priedo **1.3 priemonė** „Įgyvendinant Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ (Žin., 2004, Nr. 73-2539) 130 straipsnio 4 dalį, parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Apsisprendimo laikotarpio, per kurį esama ar buvusi su prekyba žmonėmis susijusių nusikaltimų auka turi priimti sprendimą, ar bendradarbiauti su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu, suteikimo tvarkos aprašą“.

Taip pat Teisingumo ministerija 2012 m. parengė įstatymų pakeitimų projektų paketą, kuriuo siūloma Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymą dėstyti nauja redakcija (Nr. XIP-4364) (svarstomas Seime) (šiuo įstatymo projektu *inter alia* įgyvendinamos Prekybos žmonėmis direktyvos nuostatos, susijusios su teisinio konsultavimo ir teisinio atstovavimo paslaugų teikimu nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis), ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pataisas, kuriomis įgyvendinamos su baudžiamuoju procesu susijusios Prekybos žmonėmis direktyvos nuostatos.

VRM kartu su Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupe ir kitais atsakingais subjektais be papildomų lėšų įvykdė **1.4 priemonę** „Išleisti apibendrintą kasmetinę prekybos žmonėmis būklės Lietuvoje ataskaitą“ – apibendrinta svarbiausia informacija apie prekybos žmonėmis situaciją ir vykdytas priemones pateikta šioje ataskaitoje.

2 uždavinys. Savivaldybių lygmeniu stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais

2.1 priemonę („Sudaryti Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Vilniaus miestų, Tauragės, Telšių, Utenos rajonų ir Marijampolės savivaldybėse prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes, į jas įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų įstaigų, institucijų atstovus“) 2012 m. pabaigoje buvo įvykdžiusios (sudariusios prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacines darbo grupes) **Kauno**³, **Klaipėdos**⁴ ir **Alytaus**⁵ miestų, **Marijampolės**⁶, **Telšių**⁷ ir **Tauragės**⁸ rajonų

³ **Kauno** miesto savivaldybės mero 2012 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. M-255 sudarytos Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo darbo grupės tikslas – koordinuoti tarpinstitucinį bendradarbiavimą teikiant metodinę, informacinę, konsultacinę ir dalykinę pagalbą institucijoms, organizacijoms, teikiančioms pagalbą asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis bei priverstinės prostitucijos. Darbo grupė sudaryta iš savivaldybės administracijos darbuotojų (Socialinių paslaugų, Švietimo ir ugdymo, Teisės bei Vaiko teisių ir apsaugos skyrių ir Gydytojo tarnybos), savivaldybės įstaigos (Kauno apskrities priklausomybės ligų centro), valstybės institucijų (Kauno visuomenės sveikatos centro, Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato, Kauno apygardos prokuratūros, Kauno apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos, Kauno teritorinės darbo biržos) ir nevyriausybinių organizacijų (Lietuvos „Carito“, Kauno moterų draugijos, Kauno apskrities vyrų krizių centro, asociacijos Vyrų krizių centro, Kauno apskrities moterų krizių centro, viešosios įstaigos Moters pagalba moteriai) atstovų. 2012 m. spalio 31 d. Kauno miesto savivaldybėje vykusio pirmojo posėdžio metu aptartos problemos, su kuriomis susiduriama dirbant prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės srityje ir teikiant nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis kompleksinę pagalbą, nuspręsta stiprinti ir kryptingai vykdyti prevenciją, informuojant vaikus ir jaunimą apie galimus iš(si)traukimo iš prekybos žmonėmis ar prostituciją pavojus bei pasekmes.

⁴ **Klaipėdos** miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2009 m. rugpjūčio 21 d. įsakymu Nr. AD1-1383 sudarytos darbo grupės tikslas – stiprinti bendradarbiavimą teikiant pagalbą moterims ir vaikams, nukentėjusiems nuo smurto bei prekybos žmonėmis, aptarti pagalbos būdus, spręsti problemas, kylančias dėl smurto. Darbo grupės veikloje dalyvauja Vaiko teisių apsaugos, Socialinės paramos ir Sveikatos apsaugos skyrių, Darbo biržos, policijos, prokuratūros, savivaldybės biudžetinių įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų, dirbančių smurto srityje, atstovai.

⁵ **Alytaus** miesto savivaldybės tarybos 2011 m. rugpjūčio 25 d. sprendimu Nr. T-204 sudaryta Alytaus miesto savivaldybės prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinavimo komisija ir patvirtinti jos nuostatai. Komisijos posėdžiai organizuojami pagal poreikį ar gavus duomenų apie prekybą žmonėmis.

savivaldybės. **Panevėžio**⁹, **Šiaulių**¹⁰ ir **Vilniaus**¹¹ miestų savivaldybės iškilusius klausimus dėl prekybos žmonėmis pavedė spręsti jau veikiančioms darbo grupėms ar komisijoms. **Utenos** rajono savivaldybėje buvo vykdomi parengiamieji darbai. Į šią grupę buvo planuojama įtraukti teisėsaugos institucijų, savivaldybės skyrių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų atsakingų įstaigų atstovus.

Programos įgyvendinimo stebėsenos darbo grupės manymu, **prekybos žmonėmis problema Lietuvoje, ypač Vilniaus, Šiaulių ir Panevėžio savivaldybėse, išlieka aktuali, todėl šioms savivaldybėms labai rekomenduotina sudaryti specializuotas prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbo grupes (komisijas).**

3 uždavinys. Gerinti prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos prevenciją

Vykdydamos **3.1 priemonę** („Rengti informacinę kovą su prekyba žmonėmis kampanijas, per kurias informuoti visuomenę (ypač tikslines rizikos grupes – jaunimą, asmenis, gyvenančius kaime, vaikų globos namų auklėtinius ir kitas pažeidžiamas visuomenės grupes) apie prekybos žmonėmis keliamus pavojus“), policija pagal kompetenciją periodiškai skelbė informaciją, susijusią su prekybos žmonėmis kontrole ir šio nusikaltimo keliamais pavojais įvairiomis komunikacijos priemonėmis: Policijos departamento prie VRM interneto svetainėje, policijos komisariatų tinklalapiuose, Kauno rajono policijos komisariato administruojamame socialiniame puslapyje

⁶ **Marijampolės** savivaldybės tarybos 2012 m. vasario 27 d. sprendimu Nr. 1-428 sudaryta Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinė darbo grupė iš savivaldybės, teisėsaugos ir nevyriausybinių organizacijų atstovų. Šios grupės tikslas – savivaldybės lygmeniu spręsti klausimus, susijusius su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole. Darbo grupės uždaviniai – nustatyti pagrindines prekybos žmonėmis priežastis savivaldybėje, pagal galimybes inicijuoti ir organizuoti prekybos žmonėmis prevencijos priemones ir užtikrinti kompleksinę socialinę pagalbą nukentėjusiesiems, taip pat spręsti kitas su prekybos žmonėmis prevencija ir kontrole susijusias problemas. 2012 m. įvyko 2 darbo grupės posėdžiai, kurių metu buvo aptariama, kaip pagerinti valstybės, savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais.

⁷ **Telšių** savivaldybėje Prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės koordinacinė darbo grupė sukurta policijos iniciatyva – jos sudėtis bei nuostatai patvirtinti Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininko 2010 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. 86-V-169. Į šią darbo grupę Telšių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2010 m. birželio 14 d. įsakymu Nr. A1-718 deleguotas ir savivaldybės atstovas.

⁸ **Tauragės** rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2008 m. spalio 16 d. įsakymu Nr. 5-1026 sudaryta koordinacinė darbo grupė kovos su prekyba žmonėmis funkcijai vykdyti.

⁹ **Panevėžio** miesto savivaldybės 2010 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. 1-51-14 sudarytai Komisijai neigiamų socialinių veiksnių prevencijai koordinuoti pavesta spręsti ir prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus. Ją sudaro policijos, nevyriausybinių organizacijų, savivaldybės Švietimo, Vaiko teisių apsaugos ir Sveikatos skyrių specialistai ir kiti asmenys.

¹⁰ **Šiaulių** miesto savivaldybėje 2012 m. kovo 26 d. posėdžio metu (protokolo Nr. VAK-79) nuspręsta, kad esant būtinybei prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus spręsti savivaldybėje esančios narkotikų kontrolės komisijos nariai. Policijos departamento prie VRM nuomone, Šiaulių miesto savivaldybėje ir gretimuose miestuose prekybos žmonėmis problema išlieka aktuali.

¹¹ **Vilniaus** miesto savivaldybėje prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimus sprendžia Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu sukurta komisija. Ji priima sprendimus dėl trumpalaikės socialinės globos skyrimo aukoms Vilniaus mieste. Komisiją sudaro savivaldybės Socialinės paramos ir Vaiko teisių apsaugos skyrių, Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato ir Vilniaus miesto krizių centro darbuotojai. Komisija nustato paslaugų poreikį aukoms, sutaria dėl pagalbos aukoms plano parengimo ir konsultuoja aukas visais joms rūpimais klausimais.

„Facebook“, Kauno rajono savivaldybės interneto puslapyje, interneto tinklalapyje „Jonava.net“, laikraščių „Kauno diena“, „15 min.“, „Joneda“, „Naujosios tėviškės žinios“ straipsniuose, taip pat policijos pareigūnai lankėsi mokymo įstaigose, socializacijos centruose bei vaikų globos namuose, organizavo diskusinius susitikimus su jaunimu apie kovos su prekyba žmonėmis svarbą, aiškino, kaip apsisaugoti nuo nusikalstamų veikų ir kaip netapti jų auka, lavino jaunimo savisaugos įgūdžius, mokė išvengti kontaktų su nepažįstamuoju, nutraukti nepageidaujamą draugystę, saugiai bendrauti virtualioje erdvėje, specialistai sistemingai dirbo individualų darbą su nepilnamečiais, esančiais policijos profilaktinėje įskaitoje, rizikos grupės apskaitoje, taip pat su tais, kurie linkę valkatauti, elgetauti, bėgti iš namų, mokyklų kvietimu lankėsi tėvų susirinkimuose ir aptarė su prekybos žmonėmis nusikaltimu susijusią problematiką, rizikos veiksnius, apsisaugojimo būdus. Be to, Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Panemunės ir Santakos policijos komisariatu, Kauno rajono policijos komisariato pareigūnai dalyvavo susitikimuose su nevyriausybinėmis organizacijomis: Kauno moterų draugija, Kauno apskrities moterų krizių centru, Lietuvos „Caritu“. Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato Dainavos policijos komisariato pareigūnai 2012 m. spalio mėn. prevencinėje priemonėje dalyvavo kartu su Norvegijos žiniasklaidos atstovais. Telšių apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnai kartu su Lietuvos „Caritu“ VšĮ Telšių regioniniame profesinio mokymo centre (2012 m. spalio 23 d. Varnių skyriuje, 2012 m. lapkričio 29 d. Telšių skyriuje) ir Telšių „Jaunimo“ mokykloje (2012 m. lapkričio 29 d.) organizavo prevencinių paskaitų ciklą „SOS – prekyba žmonėmis“ apie pagrindinius prekiautojų žmonėmis (sutenerių) naudojamus verbavimo, išnaudojimo būdus, prekybos žmonėmis formas, pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje ir užsienyje teikiančias organizacijas pažeidžiamiausioms socialinėms jaunimo grupėms. Taip pat policijos įstaigos organizavo ir vykdė kompleksinę prevencinę priemonę „Plaštakė‘2012“.

Pažymėtina, kad į Lietuvos mokyklų ugdymo planus buvo įtraukti prekybos žmonėmis prevencijos klausimai, vykdomos prevencinės priemonės (Šiaulių Vinco Kudirkos pagrindinėje mokykloje organizuota paskaita 10 klasės mokiniams „Prekyba žmonėmis“, Alantos technologijos ir verslo mokykloje kriminalinės policijos skyriaus darbuotojai vedė paskaitas, kurių metu įspėjo mokinius apie galimus pavojus, informavo apie saugesnius įsidarbinimo užsienyje būdus ir patarė, kaip elgtis susidūrus su prekiautojais žmonėmis, Marijampolės „Ryto“ vidurinėje mokykloje buvo vykdoma prevencinė programa „Stop prekyba žmonėmis“, Vilniaus miesto mokyklose buvo vykdomos socialinių įgūdžių ugdymo programos, surengtos diskusijos mokiniams, pedagogams, išdalyta informacinės medžiagos su galimos pagalbos nukentėjus nuorodomis, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras Klaipėdos „Versmės“ progimnazijoje surengė seminarus-

diskusijas apie prekybą žmonėmis ir priverstinį darbą, Klaipėdos „Gubojos“ vidurinėje mokykloje – merginų gebėjimų stiprinimo seminarus ir kt.).

2012 m. vasario 23 d. Lietuvos Respublikos Seime Lietuvos „Caritas“ kartu su Lietuvos Respublikos Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetu surengė apskritojo stalo diskusiją „Ar saugu gyventi Lietuvoje? Prekybos žmonėmis problematika: tarpžinybinio bendradarbiavimo iššūkiai“, kurioje dalyvavo atsakingų valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. 2012 m. lapkričio 15 d. Lietuvos „Caritas“ kartu su VRM, Valstybės vaiko teisių ir apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos surengė apskritojo stalo diskusiją Tauragėje „Prekyba žmonėmis Tauragės apskrityje: problemos ir iššūkiai“.

Kauno savivaldybėje 2012 m. lapkričio 30 d. vyko vienas iš tarptautinio projekto „16 pasipriešinimo smurtui prieš moteris dieną“ renginių – Lietuvos „Carito“ inicijuota apskritojo stalo diskusija „Prostitucija Lietuvoje: nelegali, bet klestinti. Iššūkis valstybei“.

Kauno moterų draugija organizavo 7 seminarus specialistams, 24 paskaitas rizikos grupių nepilnamečiams (iš viso dalyvavo 376 asmenys).

Utenos rajono savivaldybė Utenos vaikų globos namuose organizavo diskusiją „Rizikos grupės vaikai gerovės kontekste“, kuria siekta stiprinti vaikų gebėjimą pasipriešinti ir atpažinti grėsmę, nepakliūti į prekybos žmonėmis užsiimančių asmenų akiratį, prevencinę paskaitą „Prekyba žmonėmis“ (kartu su organizacija „Gelbėkit vaikus“, parodytas filmas „Dvi mažos mergaitės“, diskusijų metu aptartos realios istorijos), lavinamuosius prevencinio pobūdžio renginius „Kas yra prekyba žmonėmis“, „Kur slypi pavojai“, „Saugok pats save, ir kiti tau padės“, „Pavojai – internete, gatvėje, facebooke. Kaip pažinti pavojų?“, taip pat savo ir Socialinių paslaugų priežiūros departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis Utenos vaikų globos namuose vykdė projektą „Pagalbos vaikui ir jo šeimai kokybės gerinimas Utenos rajone“. Dalyvavo aštuoniolika 12–15 m. amžiaus vaikų, rizikos grupės šeimos. Psichologai ir soc. pedagogai stiprino tėvų žinias, kaip padėti išvengti krizinių situacijų, ypač paauglystėje, kad merginos ir vaikinai nepakliūtų į prekyautojų žmonėmis pinkles.

Dingusių žmonių šeimų paramos centras užsienio šaltinių lėšomis vykdė socialinės integracijos ir prevencijos projektą „Merginų ir berniukų gebėjimų stiprinimas Lietuvoje“, skirtą socialinės rizikos grupei priklausančių merginų bei berniukų socializacijai skatinti ir užkirsti kelią prekybos žmonėmis aukų skaičiaus augimui. Projekte dalyvavo 140 socialinės rizikos grupei priklausančių merginų ir berniukų (17 merginų (su intelekto sutrikimais) ir berniukų gebėjimų

stiprinimo grupių Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Anykščiuose, Kelmėje ir šių miestų rajonuose, su grupėmis dirbo 21 specialistas), buvo parengta 40 specialistų dirbti su jaunimu.

Utenos NVO „Ievos namai“ savo lėšomis organizavo savigynos pratybas moterims (dalyvavo 5 moterys), seminarą, skirtą Tarptautinės kovos prieš moterų prievartą dienai paminėti lapkričio 25 d., suteikė psichologinę ir teisinę pagalbą dviem moterims, kurios patyrė smurtą šeimoje.

Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI), vykdydama vieną iš savo prioritetinių veiklos sričių – nelegalaus darbo prevenciją ir kontrolę, tęsė mobilių nelegalaus darbo tyrimo grupių veiklą (5 grupės atliko daugiau kaip 3 tūkst. nelegalaus darbo prevencijos patikrinimų). Didėjant trečiųjų šalių piliečių imigracijos bei galimo jų priverstinio ar neteisėto darbo rizikai ir įgyvendinant 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, nuo 2012 m. rugpjūčio 1 d. VDI pavesta nagrinėti administracines bylas ir skirti baudas už trečiųjų šalių piliečių nelegalų darbą.

Užsienio reikalų ministerijos tinklalapio skyriuje „Patarimai išvykstantiems“ pateikti patarimai, ką daryti ir kur kreiptis įtarus, kad asmuo nukentėjo nuo prekybos žmonėmis ar buvo išnaudojamas priverstiniam darbui.

Švietimo ir mokslo ministerija, vykdydama Programos **3.2 priemonę** „Organizuoti pedagogų ir mokyklų administracijų darbuotojų mokymą prekybos žmonėmis ir prostitucijos keliamų pavojų klausimais“), Kauno pedagogų kvalifikacijos centre įgyvendino ikimokyklinio, pradinio, vidurinio ugdymo mokytojams, mokyklų vadovams ir specialistams mokymo programą „Prekybos žmonėmis prevencija“, o Joniškio, Pakruojo, Šilalės, Varėnos, Lazdijų, Zarasų, Raseinių, Biržų, Šilutės, Alytaus, Širvintų ir Ignalinos savivaldybių administracijose ministerija kartu su socialiniais partneriais į 12 seminarų „Mokymai apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją“, kuriuose nagrinėjo ir prekybos žmonėmis klausimus, pakvietė savivaldybių vaiko gerovės komisijos narius, mokyklų vadovus ir socialinius pedagogus. Mokymuose dalyvavo daugiau kaip 300 dalyvių. Kauno miesto savivaldybės administracijos Švietimo ir ugdymo skyrius parengė kvalifikacinę programą „Prekybos žmonėmis prevencija“, pagal kurią kvalifikaciją tobulino klasių vadovai, socialiniai pedagogai ir psichologai.

4 uždavinys. Tobulinti socialines paslaugas teikiančių specialistų, taip pat specializuotų teisėsaugos pareigūnų, teisėjų ir kitų specialistų kvalifikaciją prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos **4.3 priemonę** „Rengti mokymą Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinių darbo biržų (toliau vadinama – teritorinės darbo biržos) darbuotojams“ įvykdė 2010–2012 m. įgyvendindama ESF projektą „Lietuvos darbo biržos ir jos teritorinių darbo biržų žmogiškųjų išteklių kompetencijų tobulinimas“. Profesinių gebėjimų tobulinimo mokymų metu teorines žinias ir praktinius gebėjimus geriau suprasti ir motyvuoti klientus gilino 55 teritorinių darbo biržų specialistai, vykdantys konsultavimo ir tarpininkavimo funkcijas. Taip pat Lietuvos darbo biržos EURES koordinatore dalyvavo Helsinkyje Šiaurės ministrų tarybos organizuotoje tarptautinėje konferencijoje prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui klausimais (aukų atpažinimas, socialinių paslaugų teikimas nukentėjusiesiems, visuomenės švietimas, glaudesnis įvairių tarnybų bendradarbiavimas). Įgytos žinios bus perduotos teritorinių darbo biržų specialistams.

Vykdam **4.5 priemonę** „Organizuoti policijos, Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, migracijos tarnybų (teritorinių policijos įstaigų migracijos valdybos ir skyrių) pareigūnų, prokurorų mokymą, kaip atlikti ikiteisminį tyrimą dėl nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis, supažindinti juos su ikiteisminio nurodytųjų nusikaltimų tyrimo naujovėmis“, Lietuvos policijos mokykloje parengta ir Lietuvos policijos generalinio komisaro 2011 m. lapkričio 8 d. įsakymu Nr. 5-V-977 patvirtinta kvalifikacijos tobulinimo programa „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“ (16 akad. val., į mokymo programą įtrauktos temos: prekybos žmonėmis tyrimo ypatumai; prekybos žmonėmis prevencija; policijos pareigūno veiksmai gavus informaciją apie prekybos žmonėmis atvejus; bendravimo su nukentėjusiais ypatumai tiriant prekybos žmonėmis atvejus). Pagal minėtą programą 2012 m. gegužės 3–4 d. Lietuvos policijos mokykla suorganizavo kvalifikacijos tobulinimo kursus, kuriuose dalyvavo 20 policijos pareigūnų, iš jų 5 kriminalinės policijos tyrėjai ir 15 viešosios policijos pareigūnų. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnai 2012 m. gruodžio 18 d. dalyvavo Šiaulių savivaldybėje vykusiame seminare „Fiktyvios vedybos ES – nauja prekybos žmonėmis forma“. Kauno rajono policijos komisariato pareigūnai dalyvavo asociacijos „Kauno moterų draugija“ parengtos prevencinės programos „Prekyba žmonėmis ir prostitucija. Rizikos atpažinimas ir prevencija“ seminare.

Generalinio prokuroro 2012 m. sausio 1 d. įsakymu Nr. I-12 buvo patvirtinta prokurorų kvalifikacijos kėlimo programa, kurioje numatyti ir nusikaltimų, susijusių su prekyba žmonėmis, tyrimo klausimai.

2012 m. gegužės 17 d. Nacionalinė teismų administracija su Teisingumo ministerija organizavo mokymus apie prekybą žmonėmis valstybės garantuojamą teisinę pagalbą teikiantiems (jos teikimą organizuojantiems) asmenims. Pranešimus skaitė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Generalinės prokuratūros, VRM, Policijos departamento prie VRM ir Lietuvos „Carito“ atstovai.

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM pareigūnai pradėjo naudoti 2012 m. išplatintą Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūros (FRONTEX) metodinę medžiagą – Prekybos žmonėmis 2012 metų rizikos profilių vadovėlį ir praktinį vadovą identifikuoti prie oro sienų (oro uostų pasienio kontrolės punktu) veikiančias organizuotas nusikalstamas grupuotes, užsiimančias prekyba žmonėmis ir neteisėtu asmenų gabenimu per valstybės sieną. Šiuose vadovėliuose pateikiami pagrindiniai rizikos požymiai ir profiliai, pagal kuriuos sienos apsaugos tarnybų pareigūnai, dirbantys pirmoje ir antroje pasienio tikrinimo linijoje (tikrindami kelionės dokumentus, stebėdami asmenis, vykdydami jų apklausas), gali nustatyti potencialias prekybos žmonėmis aukas. Taip pat FRONTEX iniciatyva 2012 m. buvo baigtas rengti ir išplatintas Kovos su prekyba žmonėmis dėstyto praktinis vadovas pasieniečiams. Juo remiantis buvo parengtas pasieniečių kvalifikacijos kėlimo kursų programos projektas, kurį planuojama įgyvendinti 2013 m. Ši medžiaga buvo naudojama ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM Pasieniečių mokykloje rengiant pirminės grandies pareigūnus – pasieniečius. FRONTEX surengtame seminare 2012 m. spalio 9–11 d. sienos apsaugos tarnybų atstovams ir mokymo instruktoriams dalyvavo du Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM Pasieniečių mokyklos atstovai.

Pareigūnai įgūdžius tobulino ir kituose tarptautiniuose renginiuose (žr. informaciją apie 8.2, 8.6 ir 8.7 priemonių įgyvendinimą).

2 Programos tikslas „Apsaugoti nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis teises ir teikti jiems kompleksinę pagalbą, užtikrinti pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir liudytojų apsaugos sistemų veikimą“

6 uždavinys. Plėtoti kompleksinės pagalbos nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis teikimą

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kartu su Socialinių paslaugų priežiūros departamentu prie Socialinės pasaugos ir darbo ministerijos vykdė Programos **6.1 priemonę** „Remti valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų projektus, skirtus socialinei pagalbai nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos ir jų gražinimui į visuomenę ir darbo rinką“: 2012 m. finansuoti 5 nevyriausybinių organizacijų projektai, atrinkti konkurso būdu (buvo skirta 150 tūkst. Lt.).

Eil. Nr.	Projekto teikėjas	Projekto pavadinimas	Skirta, tūkst. Lt
1.	Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų gražinimui į visuomenę ir darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje	27,0
2.	Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Kompleksinė pagalba asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos 2012	30,6
3.	Lietuvos „Caritas“	Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms	51,0
4.	ŽIV/AIDS paveiktų moterų bei jų artimųjų asociacija	Kompleksinė parama prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos aukoms Vilniaus mieste – 5	26,6
5.	Asociacija Vyrų krizių centras	Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone	14,2

Šiomis lėšomis kompleksinė pagalba suteikta 152 asmenims (iš jų 55 vyrams), iš kurių 92 buvo nukentėję nuo prekybos žmonėmis, 60 rizikos grupės asmenys, galintys nukentėti nuo prekybos žmonėmis. Iš visų gavusių pagalbą, 11 asmenų pagalba suteikta prieglobstyje (laikino apgyvendinimo paslauga), 58 asmenims suteikta pagalba integruojantis į darbo rinką. Taip pat suteikta psichosocialinių ir teisinių paslaugų, aprūpinimas būtiniaisiais daiktais, maitinimo organizavimo, užimtumo ir darbo terapijos paslaugos, organizuota medicinos pagalba, bendradarbiauta su įvairiomis institucijomis sprendžiant nukentėjusiųjų klausimus, konsultuota telefonu ir vykdyta švietėjiška prevencinė veikla ir informacijos sklaida (surengtos 39 diskusijos, 22

viešos paskaitos, 10 seminarų, 3 susitikimai, Tarptautinės be žinios dingusių vaikų ir Tarptautinės kovos su smurtu prieš seksualinių paslaugų tiekėjus dienų paminėjimai).¹²

Šių projektų metu 12 asmenų atkūrė ryšius su artimaisiais, 25 asmenys pradėjo savarankišką gyvenimą visuomenėje, 12 asmenų įgijo asmens tapatybės dokumentus, 30 asmenų integruoti į darbo rinką (įsidarbino), 16 asmenų registruoti Lietuvos darbo biržose, 6 asmenys nukreipti pokalbiui dėl darbo, 4 asmenys įgijo bendrąją arba profesinę išsilavinimą, 11 asmenų apsaugoti nuo rizikingos emigracijos ieškant darbo kitose valstybėse ir 2520 asmenų (moksleivių, kalinčių jaunuolių, pedagogų, policijos pareigūnų, įkalinimo įstaigų personalo, seniūnijų darbuotojų, kitų bendruomenės atstovų) dalyvavo prevenciniuose renginiuose (paskaitose, seminaruose, diskusijose ir pan.).

Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir kitoms susijusioms veikloms **finansinę paramą suteikė ir Kauno miesto savivaldybė** (skyrė 6,4 tūkst. Lt Lietuvos „Caritui“), **Klaipėdos miesto savivaldybė** (skyrė 8 tūkst. Lt Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrui), **Panevėžio miesto savivaldybė** (skyrė 5,2 tūkst. Lt Lietuvos „Carito“ Panevėžio skyriaus paramos grupei, dirbančiai su prostitucijos aukomis) bei **Marijampolės savivaldybė** (skyrė 2,5 tūkst. Lt Vilkaviškio vyskupijos „Caritui“).

Taip pat, teikdamas pagalbą smurtą patyrusioms moterims ir jų vaikams, Kauno miesto savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius 2012 m. bendradarbiavo su VšĮ Šeimos santykių institutu, VšĮ Psichologinės paramos ir konsultavimo centru, Kauno apskrities moterų krizių centru, asociacija Kauno moterų draugija, VšĮ Moters pagalba moteriai ir Kauno kartu

¹² Šiomis lėšomis **Dingusių žmonių šeimų paramos centro** vykdyto projekto tikslas – prekybos žmonėmis aukų integracija ir resocializacija į visuomenę ir darbo rinką, darbas su potencialiomis aukomis atskleidžiant prekeivių žmonėmis verbavimo metodus, prevencinė veikla švietimo įstaigose bei bendruomenėse, jo metu suteikta pagalba projekte dalyvavusioms 11 nustatytų ir 23 potencialioms prekybos žmonėmis aukoms, surengta 19 renginių ir mokymų prekybos žmonėmis klausimais, kuriuose dalyvavo 727 asmenys, išplatinta informacija apie prekybos žmonėmis ir su šiuo nusikaltimu susijusias problemas žiniasklaidoje (11 straipsnių laikraščiuose ir žurnaluose, 10 straipsnių interneto portaluose, dalyvauta 18 televizijos laidų ir vienoje radijo laidoje); **Lietuvos „Carito“** vykdyto projekto tikslas – pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms, jo metu pagalba buvo suteikta 16 klientų (visoms buvo kompensuotos transporto išlaidos, 12 moterų suteikta pagalba maisto produktais, 10 moterų paskatintos apsilankyti pas gydytojus, 2 įsidarbino, 3 grįžo į mokymo įstaigas), iš jų 12 pasitraukė iš prostitucijos, taip pat pagalba suteikta ir Kauno apskrities vyriausiojo policijos komisariato atliekamuose keturiuose ikiteisminiuose tyrimuose; **asociacijos Vyrų krizių centro** vykdyto projekto tikslinė grupė – vyrai ir jų šeimos nariai, socialinio darbuotojo, psichologo, teisininko individualios konsultacijos suteiktos 52 asmenims, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, vykdyta prevencinė ir švietėjiška veikla su tikslinėmis grupėmis bei savanoriško darbo pagrindais psichologinė pagalba suteikta 5 išnaudotiems priverstiniam darbui asmenims (28 val. psichologo konsultacijų); **Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro** vykdyto projekto metu pagalba suteikta 16 moterų prekybos žmonėmis bei priverstinės prostitucijos aukų ir jų 15 vaikų (suteiktas laikinas apgyvendinimas, socialinė, psichologinė, psichoterapinė pagalba, jos aprūpintos maistu, buitinėmis bei higienos priemonėmis), išleista informacinių leidinių apie teikiamą pagalbą (lankstinukų bei kortelių), prekybos žmonėmis tema suorganizuoti prevenciniai seminarai-diskusijos moksleiviams; **ŽIV/AIDS paveiktų moterų be jų artimųjų asociacija** vykdyto projekto metu pagalbą suteikė 20 moterų, iš jų 1 nepilnametei, taip pat suorganizavo 8 renginius (diskusiją, susitikimus ir gatvės reidus), parengė informacinių lankstinukų, straipsnių ir pranešimų žiniasklaidoje (laikraščiuose, žurnaluose, internete, radijuje, televizijoje).

namais. Į minėtas įstaigas psichologinei, socialinei ir teisei pagalbai buvo nukreipiamos smurtą patyrusios moterys ir jų vaikai. Konsultacijų metu buvo suteikta informacija apie įstaigas ir organizacijas, galinčias suteikti pagalbą smurtą patyrusioms moterims ir jų vaikams. Panevėžio miesto savivaldybės Socialinių paslaugų centras informavimo paslaugas suteikė 2 moterims, nukentėjusioms nuo priverstinės prostitucijos, jos nukreiptos į Lietuvos „Carito“ Panevėžio skyrių. Klaipėdos miesto savivaldybėje Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka buvo nupirktas intensyvi krizių įveikimo pagalbos paslauga moterims ir motinoms su vaikais, patyrusioms smurtą šeimoje ar nukentėjusioms nuo prekybos žmonėmis (skirta 143,1 tūkst. Lt) (vidutiniškai per mėnesį ši paslauga buvo suteikta 32 moterims).

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdydama **6.3 priemonę** „Kasmet rengti apskrito stalo susitikimus valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų, teikiančių kompleksinę pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, ir teritorinių darbo biržų atstovams“, 2012 m. balandžio 11 d. organizavo susitikimą-apskritojo stalo diskusiją su projektus vykdančių nevyriausybinių organizacijų, valstybės institucijų ir įstaigų (VRM, Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijų, Policijos departamento prie VRM, Lietuvos darbo biržos ir Darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos) atstovais (dalyvavo 31 atstovas). Renginio metu buvo apžvelgti 2011 m. finansuotų projektų vykdymo rezultatai, nagrinėjamos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis pagalbos teikimo ir jų įtraukimo į darbo rinką problemos ir aptariami jų sprendimo būdai, vyko diskusijos.

Užsienio reikalų ministerija vykdė Programos **6.4 priemonę** („Teikti pagalbą grįžtantiems į Lietuvos Respubliką nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis užsienio valstybėse“): reikiama pagalba suteikta 6 asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis Nyderlanduose (1), Airijoje (1), Ispanijoje (2) ir Jungtinėje Karalystėje (2), Ispanijoje suteikta materialinė pagalba 2 asmenims (nupirkti kelionės bilietai į Lietuvą). Panaudoti 1037,92 Lt.

Policijos pareigūnai pagal kompetenciją bendradarbiavo su nevyriausybėmis, organizacijomis, konsulinėmis įstaigomis, kitų valstybių teisėsaugos institucijomis grąžinant nukentėjusiuosius iš kitų valstybių ne policijos lėšomis (programos **6.5 priemonė** „Organizuoti laikiną nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis apgyvendinimą užsienyje, kelionę į Lietuvos Respubliką, palydą, sutikimą ir kitą būtinąją pagalbą“). Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras kartu su Lietuvos „Carito“ darbuotojais pagalbą suteikė 2 lietuviams, nusprendusiems grįžti į Lietuvą iš Jungtinės Karalystės, ir 1 moteriai, su vaiku grįžusiai iš Norvegijos. Pagalba suteikta bendradarbiaujant su šiose valstybėse esančiais Tarptautinės

migracijos organizacijos biurais ir apmokėta kitų valstybių lėšomis. Visi grįžtantieji buvo informuoti apie galimybes gauti pagalbą ir apie ją teikiančias nevyriausybinės organizacijas. 2012 m. vasario mėnesį Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai Užsienio reikalų ministerijos kvietimu skaitė paskaitas konsuliniams pareigūnams, vykstantiems dirbti į Lietuvos Respublikos ambasadas bei konsulatus, apie prekybos žmonėmis aukų identifikavimą ir pagalbos suteikimą.

Taip pat Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras vykdė tarptautinius projektus: „Equality Now“, skirtą keistis gerąja patirtimi ir stiprinti tarpžinybinį bendradarbiavimą tarptautiniu bei nacionaliniu lygmeniu (projekto trukmė: 2011 m. birželio 6–2012 m. birželio 6 d., finansavimo šaltinis: „The Fund for Grassroots Activism to End Sex Trafficking, Equality Now“ (Jungtinės Amerikos Valstijos), ir „Tacking demand for sexual servives of trafficked women and girls –STOP TRAFFICK“, skirtą parengti priemones ugdyti prekybos žmonėmis aukų teikiamų paslaugų pirkėjų ir potencialių pirkėjų sąmoningumą, siekiant sumažinti seksualinių paslaugų pirkimo paklausą (projekto trukmė: 2012 m. rugsėjo 1–2014 m. rugpjūčio 31 d., finansuojamas Europos Komisijos programos „Nusikalstamumo prevencija ir kova su nusikalstamumu“ (angl. ISEC) ir Lietuvos valstybės biudžeto lėšomis).

7 uždavinys. Tobulinti tikslinės pagalbos teikimo nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis koordinavimą, didinti informacijos apie tikslinės pagalbos teikimo galimybes prieinamumą

7.2 priemonei „Teikti internetu konsultacijas nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir potencialioms šio nusikaltimo aukoms“ vykdyti Programoje numatytą 15 000 Lt nebuvo skirta. Konsultacijas nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis ir kitiems suinteresuotiems asmenims kitų šaltinių lėšomis teikė nevyriausybines organizacijas ir policija (Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus elektroninio pašto adresas prekybazmonemis@policija.lt visuomenei).

3 Programos tikslas „Užtikrinti veiksmingą tarptautinį Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių kompetentingų institucijų ir įstaigų, nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą kovojant su prekyba žmonėmis“

8 uždavinys. Plėtoti regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės klausimais, keitimąsi geriausia šios srities patirtimi

Siekiant tinkamai įvykdyti **8.1 priemonę** („Paskirti prekybos žmonėmis prevencijos ir kovos su šiuo reiškiniu klausimų nacionalinį koordinatorių, kuris tarptautiniuose aukšto lygmens

renginiuose pristatytų prekybos žmonėmis būklę Lietuvoje, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų atliktus prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės darbus ir prioritetus“) ir planuoti veiksmus po Programos įgyvendinimo, vidaus reikalų ministro 2012 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. 1V-302 sudaryta tarpžinybinė darbo grupė prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimo bei koordinavimo sistemai tobulinti iš VRM, Švietimo ir mokslo, Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Teisingumo ir Užsienio reikalų ministerijų, Policijos ir Migracijos departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie VRM, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos „Carito“ ir Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro atstovų (taip pat darbo grupės veikloje dalyvavo savivaldybių, kitų nevyriausybių organizacijų atstovai). Darbo grupei buvo pavesta išnagrinėti nacionalinės ir tarptautinės teisės aktus, kitus dokumentus bei nacionalinę ir tarptautinę praktiką, susijusius su prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimu ir koordinavimu, ir vidaus reikalų ministrui pateikti pasiūlymus dėl prekybos žmonėmis prevencijos ir kontrolės organizavimo bei koordinavimo sistemos tobulinimo Lietuvoje. Darbo grupė savo veiklos ataskaitą su pasiūlymais vidaus reikalų ministrui pateikė 2012 m. spalio 15 d. VRM 2012 m. baigė įgyvendinti projektą „Nacionalinio pranešėjo instituto įgyvendinimas Lietuvoje“, finansuotą Ministro Pirmininko tarnybos kartu su Užsienio reikalų ministerija ir Europos teisės departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos inicijuoto projekto, skirto Lietuvos Europos Sąjungos reikalų sistemos efektyvumui didinti, lėšomis. Į projektą buvo įtrauktos ir kitos atsakingos institucijos ir organizacijos. Taip pat išanalizuota kitų valstybių patirtis kuriant nacionalinius kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo modelius ir Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų ir kitų lygiaverčių atstovų prekybai žmonėmis susitikimuose pateikta kitų valstybių patirtis. Europos Sąjungos nacionalinių pranešėjų ir kitų lygiaverčių atstovų prekybai žmonėmis susitikimuose VRM nuolat dalyvauja nuo 2009 m.

8.2 priemonė „Dalyvauti įgyvendinant Šiaurės ir Baltijos valstybių darbo grupės kovai su prekyba žmonėmis posėdžiuose priimant priemones“ ir **8.6 priemonė** „Susipažinti su turima Europos Sąjungos valstybių baudžiamojo persekiojimo patirtimi, kaip kovoti su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu priverstiniam darbui, pasinaudoti šia patirtimi“ buvo vykdomos VRM dalyvaujant Baltijos jūros regiono tarybos darbo grupės prieš prekybą žmonėmis (dalyvauja visos 11 regiono valstybių) posėdžiuose, rengiant šios darbo grupės ataskaitą ir įgyvendinant šios darbo grupės inicijuotą projektą „Deflect“ (valstybinio ir privataus sektorių bendradarbiavimas organizuojant kovos su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui priemones). Į pastarąjį projektą buvo įtrauktos ir kitos atsakingos Lietuvos institucijos ir organizacijos.

2012 m. liepos 1 d. VRM kartu su Nusikalstamumo prevencijos ir kontrolės Europos institutu prie Jungtinių Tautų, Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupė prieš prekybą žmonėmis ir Tartu universitetu inicijavo dvejų metų tarptautinį projektą devyniose Baltijos jūros regiono valstybėse Nr. HOME/2011/ISEC/AG/THB/4000002202 „*Adstringo*: kova su prekyba žmonėmis priverstiniam darbui plėtojant partnerystę, tobulinant identifikavimą ir įgyvendinant organizacines priemones“, finansuojamą Europos Sąjungos programos 2007–2013 metams „Nusikalstamumo prevencija ir kova su nusikalstamumu“, Lietuvos valstybės biudžeto ir partnerių lėšomis. Šiuo projektu įgyvendinama ES Baltijos jūros strategijos veiksmų plano 15.5 priemonė (vykdyti prekybos žmonėmis prevenciją regione) (atsakinga Lietuva). Svarbiausios projekto veiklos – nacionaliniai atsakingų institucijų ir organizacijų specialistų susitikimai dalyvaujančiose valstybėse, tyrimas apie lietuvių įdarbinimo kitose valstybėse metodiką ir specifiką bei rekomendacijos įdarbinimo įmonėms bei darbdaviams ir Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis paminėjimas Vilniuje 2013 m. spalio 17–18 d. Į projektą buvo įtrauktos ir kitos atsakingos Lietuvos institucijos ir organizacijos.

2012 m. lapkričio 29–30 d. Baltijos jūros valstybių tarybos Vaikų ir jaunimo skyrius Vilniuje organizavo tarptautinę apskritojo stalo diskusiją „Prekyba vaikais: vaikų išnaudojimas elgetavimui ir nusikalstamoms veikoms atlikti“, kurioje patirtimi pasikeitė atsakingų institucijų ir organizacijų specialistai.

2012 m. lapkričio 26–30 d. policijos pareigūnai dalyvavo Helsinkyje, Suomijos Respublikoje, vykusiame Šiaurės Baltijos moterų policininkų tinklo projekte-stažuotėje „Prekyba žmonėmis ypatingą dėmesį kreipiant į priverstinį darbą, vaikų seksualinį išnaudojimą“, kuri finansavo Šiaurės ministrų taryba.

2012 m. VRM su Šiaurės ministrų tarybos Vilniaus biuru pradėjo įgyvendinti tarptautinį projektą „Regioninis Šiaurės ir Baltijos šalių bei Rusijos teisėsaugos, teisėjų bei socialinių tarnybų bendradarbiavimas ir tinklo kūrimas, kovojant su prekyba žmonėmis“. Seminaruose Sankt Peterburge 2012 m. rugsėjo 27 d. ir Rygoje 2012 m. lapkričio 22–23 d. dalyvavo ir pranešimus skaitė VRM, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Generalinės prokuratūros ir Lietuvos kriminalinės policijos biuro specialistai.

Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai dalyvavo Baltijos jūros šalių tarybos Vaikų ir jaunimo skyriaus vykdomo bandomojo mokomojo projekto „Children trafficked for exploitation in begging and in criminality“ II etape Osle, Norvegijos Karalystėje, 2012 m. birželio 13–15 d. ir III

etape Varšuvoje, Lenkijos Respublikoje, 2012 m. rugpjūčio 27–28 d. Šių renginių metu pareigūnai susipažino su kovos su prekyba vaikais būdais šiose valstybėse.

2012 m. birželio 12 d. teisėsaugos pareigūnai dalyvavo Jungtinių Amerikos Valstijų ambasadoje Vilniuje organizuotoje vaizdo konferencijoje su Rumunijos, Estijos ir Latvijos pareigūnais, kur Rumunija pasidalino savo teigiama patirtimi šioje srityje.

VRM, bendradarbiaudama su Švedijos Karalystės ambasada Lietuvoje ir Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetu, 2012 m. gegužės 30–31 d. Lietuvos Respublikos Seime ir Švedijos Karalystės ambasadoje Vilniuje surengė tarptautinę konferenciją „Prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir prostitucijai – Švedijos ir Lietuvos patirtis“. Į šią iniciatyvą buvo įtrauktos atsakingos Lietuvos ir Švedijos institucijos ir organizacijos.

8.4 priemonė („Susipažinti su Europos Sąjungos valstybių institucijų, nevyriausybių ir tarptautinių organizacijų prekybos žmonėmis ir prostitucijos prevencijos ir kontrolės veikla, pasinaudoti teigiama jų patirtimi“) vykdyti 2012 m. Programos lėšų nebuvo skirta, tačiau tokią patirtį Lietuvos specialistai kaupė dalyvaujant tarptautiniuose renginiuose, susitikimuose ir darbo grupėse, vykdydami teisinės pagalbos prašymus ir pan. Kitų valstybių patirtis buvo analizuojama įgyvendinant Programos 8.1 ir 8.6 priemones.

8.7 priemonė („Susipažinti su užsienio valstybių patirtimi, kaip naudotis informacinėmis technologijomis prekybai žmonėmis elektroninėje erdvėje užkardyti, apsaugoti liudytojus ir nukentėjusiuosius nuo nusikalstamo poveikio“) buvo įvykdyta dalyvaujant mokymuose: Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai Europos policijos kolegijos (CEPOL) kvietimu 2012 m. vasario 12–14 d. dalyvavo Danijos nacionalinės policijos ir Danijos viešosios prokuratūros organizuotame seminare „Kova su vaikų pornografija ir seksualiniu išnaudojimu internete“, 2012 m. spalio 8–16 d. – kasmetiniuose vaikų išnaudojimo internete ekspertų mokymuose Vokietijos policijos mokymo centre Selmo mieste. Komandiruotėms lėšas policija skyrė iš bendrųjų asignavimų.

8.8 priemonės „Užtikrinti dalyvavimą Europolo ir Interpolo rengiamose priemonėse, susijusiose su prekyba žmonėmis“ vykdymą koordinavo Lietuvos kriminalinės policijos biuro Tarptautinių ryšių valdybos Europolo nacionalinis padalinys. 2012 m. Lietuvos kriminalinės policijos biuro pareigūnai pradėjo dalyvauti Europolo analitinėje darbo byloje „Phoenix“ dėl prekybos žmonėmis ir Europolo įgyvendinamame projekte „Empact“, kurio tikslas – vykdamas 2011–2013 m. ES politikos ciklo 2012 m. operatyvinių veiksmų planą, stiprinti kovą su prekyba žmonėmis, kovoti su visomis prekybos žmonėmis ir neteisėto žmonių įvežimo formomis

nukreipiant kovą į organizuotas nusikalstamas grupuotes, vykdančias tokią nusikalstamą veiką visų pirma pietiniuose, pietvakariniuose ir pietrytiniuose ES nusikalstamumo centruose (susitikimai vyko 2012 m. gegužės 2–3 d., rugsėjo 18–20 d. ir gruodžio 6–7 d., paskutinio susitikimo metu pritarta operatyvinių veiksmų planui 2013 m). Iš bendrųjų policijos asignavimų buvo panaudota 1 003,47 Lt pareigūnų komandiruočių išlaidoms.

XXX

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 14 d. nutarimu Nr. 1381 „Dėl Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2013–2015 metų įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 135-6897) patvirtintas Programos tęsinys – Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2013–2015 metų įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas, kurio viena iš prioritetinės veiklos krypčių – prekybos žmonėmis prevencija ir kontrolė. Šios prioritetinės krypties priemonės parengė VRM, bendradarbiaudama su Policijos departamentu prie VRM, Socialinės apsaugos ir darbo bei Užsienio reikalų ministerijomis bei Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.